

## РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за заемане на академичната длъжност *доцент*  
по професионално направление 2.1. Филология  
(Съвременен румънски език – езикознание),  
обявен от СУ "Св. Климент Охридски"  
в Държавен вестник бр. 24 от 16 март 2018 г.,  
с единствен кандидат гл. асистент д-р **Румяна Стефанова Лютакова**

**I.** В обявения конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент* се явява като единствен кандидат д-р Румяна Стефанова Лютакова, редовен главен асистент в специалност *Румънска филология* в Катедрата по романистика на Факултета за класически и нови филологии на СУ "Св. Климент Охридски". Предоставила е всички изисквани по процедурата документи и материали.

**II.** Гл. ас. д-р Румяна Лютакова получава висше образование в Софийския университет през 1983–1989 г. – първа специалност *Румънска филология*, втора специалност *Българска филология*, а също и *Английска филология* (завършила е преди това гимназия с разширено изучаване на английски език). През 2001 г. защитава дисертация на тема *Англицизмите в българския и румънския език* и получава образователната и научна степен *доктор* по научна специалност 05.04. 20 (*германски езици*). Специализирала е многократно в Букурещкия университет.

Преподавателската и научна дейност на д-р Р. Лютакова е свързана със специалността *Румънска филология* и протича изцяло в Софийския университет "Св. Климент Охридски" (от 1989 до момента – 29 години). Чете лекционни курсове по *Лексикология на съвременния румънски език*, по *Теория и практика на превода* и по *Обществено-политически превод*, води часове по *Практически румънски език*. През годините изнася лекции по програма *Еразъм* в Букурещкия университет, участва в множество международни научни форуми в областта на лингвистиката в Румъния и у нас; превежда книги, преводач е при различни срещи на държавно ниво, при обществени и икономически форуми и др. Участва като експерт в три проекта (два външни, финансирани от ЕС, и един университетски, финансиран от Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси").

Научните интереси на д-р Р. Лютакова са в областта на румънистиката, англицистиката, съпоставителното езикознание, лексикологията, неологията, теорията и практиката на превода.

Участва в конкурса с 14 статии, написани на български и румънски език, 4 студии на румънски език, отпечатани в рецензирани издания (за румънските издания по лингвистика държа да отбележа, че са с богата научна традиция и високи критерии), едно учебно помагало *Румънски език. Сборник с упражнения* (Изд. Карина – Мариана Тодорова, София, 2008, 303 с. – в съавторство) и монографичен труд *Нова българска и*

румънска лексика след 1989 г. (Университетско издателство "Св. Климент Охридски" София, 2018, 591 с.).

III. Ще се спра най-напред на статии и студии, които предхождат реабилитационния труд и са в пряка връзка с него, тъй като разглеждат отделни страни от неологичните процеси също в съпоставителен план и реално подготвят изграждането на цялостната картина на неологията в българския и румънския език в него, подготвят рамката и структурата му.

В № 29 от 2016 от поредицата на научното списание на Департамента за европейски, американски и интеркултурни изследвания на Римския университет *Сапиенца* е публикувана статията *Modificări în cadrul vocabularului actual din limbile română și bulgară de după anul 1989*. Очертавайки накратко сходните промени на идентични обществено-политически, икономически и културни взаимоотношения, извършени в двете страни, д-р Р. Лютакова посочва отражението им в езиците, по-конкретно в лексиката. Проследява модификациите в съвременния речников състав, като показва изтласкването от активния фонд на лексикални единици и словосъчетания с идеологическа натовареност, част от които са били заети или калкирани от руски, промяната на наименования на държави от Източния блок, навлизането на редица нови технически названия в битовата реч. Отбелязва активирането на някои стари лексеми, наричани у нас *относителни неологизми*, а в румънската лингвистика – *привидни новости*, като *градоначалник, общинар, акционер, dugheană, usenicie, acționar* и др.; обръща внимание на засилената фреквентност на заемки от предходния период (*бизнес, бестселър, бутик, bestseller, boom, butic*); заместването на някои лексикални единици: едни смятани вече за неподходящи поради връзката с отминалите политически отношения и обществени устройства (*господин, госпожа* вместо *другар, другарка, полиция* ← *милиция, parchet* ← *procuratură, poliție* ← *miliție*), други поради етични причини (като неприятни, обидни) – тук е посочена ролята на евфемизацията – *цветнокож, афроамериканец* ← *негър; незряц* ← *сляп; ром* ← *циганин; afroamerican, de culoare* ← *negru; nevăzător* ← *orb; rom* ← *țigan*). Умело подбраните характеристики, подкрепени от богат илюстративен материал, показват точна съвременна картина на двата езика, разкриват значително сходство при конкретните езикови единици, осъществяващи процесите. Авторката правилно обръща внимание и на важноста на проявяващите се различия между двете системи под влияние на някои екстралингвистични фактори, но и най-вече поради лингвистични особености и причини.

Същите проблеми се разглеждат и в статията *Aspecte ale dinamicii vocabularului din limbile română și bulgară* (2013), като тук се открояват седем екстралингвистични фактора, влияещи върху динамиката, посоките и формите на движението в лексиката на двата езика, обръща се внимание на ритъма и интензитета на промените, представя се процесът интернационализация в речниковия състав и активизирането на заемането от английския език.

В *Domenii de îmbogățire a vocabularului actual din limbile română și bulgară* (в *Romanoslavica*, 2014) обект на анализ са неологизмите в румънски и български, като още в началото се прави необходимото уточнение на съдържанието на термина

неологизъм като различно от традиционното му разбиране в румънската лексикология и лексикография. Новите речникови единици са представени в класификационна система, показваща различните сфери, които обогатяват: обществено-политическа (свързана с вътрешни и външни процеси и явления, тук специално и сферата на дейностите по европейската интеграция); икономика и финанси; медицина и здравеопазване; образование; информационни технологии и комуникации; изкуство и култура (с различните подразделения, тук и масмедите и рекламата); бит (с голямото му разнообразие); спорт. Включен е много богат, прецизно подбран езиков материал и от двата езика, убедително илюстриращ интензивния процес на попълване с нови думи и значения и заедно с това предоставящ база за редица други наблюдения, сравнения и изводи.

В статията *Лексико-семантични капани при превода на някои български и румънски англицизми* (2006) се насочва вниманието към проблеми на превода на англицизми от роден на чужд език и обратно. Много доброто познаване на трите езика, събраният богат материал – утвърдени заемки от английски в другите два езика, наблюденията ù на лингвист и практиката ù на преводач обуславят сполучливото систематизиране на възможното съотношение език–източник и език–цел спрямо конкретен англицизъм. Д-р Р. Лютакова изгражда следната система на отношения: 1. Несъответствия в плана на изразяване [липсва еквивалент – англицизъм в целевия език (тук е посочено и специфичното заемане на румънския език от френски – бълг. *буфер* – рум. *tampon*, бълг. *файл* – рум. *fișier*; рум. *font* `компютърен шрифт` – бълг. *шрифт* от немски; рум. *print* – бълг. *разпечатка*); заемка в единия и калка в другия език (бълг. *екшън* – рум. *film de acțiune*)]. 2. Несъответствие в плана на съдържанието [пълно несъответствие, създаващо омонимия на междусистемно равнище (бълг. *хол* – рум. *sufragerie, living, cameră de zi*, а рум. *hol* = фоайе; антре); частично несъответствие – заемката в единия език присъства с повече от едно значение или развива в езика-приемник допълнително значение (бълг. *брокер* = борсов агент / рум. *broker*; агент по недвижими имоти / рум. *agent imobiliar*)]. 3. Функционални несъответствия вследствие на различната честота на употреба, която пък е породена от наличието на синоними – домашни думи, словосъчетания или стари заемки. Статията е изключително полезна в теоретичен съпоставителен план, при обучението по превод и за самата практика на превода.

Статията *За ролята на френския език при адаптацията на английските заемки в българския и румънския език* (2003-2005) въвежда накратко в историята на влиянието на английския език върху лексиката на двата балкански езика, започнало със скромно присъствие на заемки през втората половина на XIX в., регистриращо увеличение до края на Втората световна война и от петдесетте години на миналия век до наши дни – лавинообразно навлизане на англицизми. Авторката посочва посредническата роля на френския и руския език съответно за румънския и българския в началния период на заемане, като подчертава, че днес това става пряко от английския език. Все пак нейните наблюдения и проучване на развоя на румънския език показват много интересната и продължителна роля на френския като посредник. Тя отбелязва, че при много случаи румънският език се опира на френския избор (тогава може да се окаже, че българският

и румънският заемат различни англицизми за едно понятие – срв. *хол* и *living*) или пък при неприемане на английски термин във френския, то в румънския да се заеме съответният френски (срв. *antigel* за антифриз, *imprimantă* за принтер). Спира се на интересната конкуренция между синоними – френска и английска заемка в румънски – по-употребима е френската (срв. *afacere* и *om de afaceri* срещу по-редките *business* и *businessman*). Показана е и ролята на френския при фонетичната адаптация, както и случаи на семантична промяна при заемката, извършена в езика-посредник, което подвежда в грешна посока при обратен превод на английски (срв. *митинг* / *miting* и реалното преводно съответствие *rally*). Работата е приносна както с изследването на ролята на френския език при заемането на английска лексика, така и с подсещането и посочването за възможни капани при превод.

Студията *Adaptarea grafică a anglicismelor în limbile română și bulgară* (в *Romanoslavica*, 2004) разглежда заемането на английска лексика в румънския и българския откъм проблематиката, която се поражда от различията и особеностите на трите графични системи и от правописните норми на съответния език-приемник. Проследява се различното предаване на двойните графеми (*ll*, *ff*, *ss*), съчетания от графеми (*ck*, *ch*), отделни графеми (*y*), буквени съкращения (BBC, PR, CD), на сложни думи и др. Обърнато е внимание на различието при усвояването на англицизмите, което внасят употребата на кирилицата и възприетият принцип на транскрипция в българския език. Характерно за румънския е изписването на заемките с английската им графика, което има своите плюсове и минуси и, както отбелязва д-р Р. Лютакова, се отразява на продължителността на периода до пълната им адаптация. Показана и обяснена е честата вариантност при изписването на редица заемки в румънски. Забелязано е привеждането на по-стари заемки към формата на оригинала, т.е. по сегашния принцип на пълно съблюдаване на английската графика (авторката е проявила изключително старание при обхващането на материала от всички румънски тълковни, двуезични и правописни речници, от лингвистична и друга специална литература, от публицистика и реклама). За уловеното явление – повторно адаптиране, но в обратна посока – д-р Р. Лютакова въвежда термините *обратна адаптация* и *вторична адаптация*.

Другата студия *Adaptarea fonetico-fonologică a anglicismelor în limbile română și bulgară* (в *SCL*, 2001) представя характеристиките на вокалните и консонантни системи на трите езика в съпоставка при изследваната адаптация на англицизмите в два плана: с оглед на лингвистичния фактор (вътрешните особености на езика-приемник, определящи произношението на интегрираната заемка) и с оглед на етимологичния фактор (наличието на език-посредник при заемането). Изследването започва с изясняването на фонетичната и фонематична субституция и прилаганата система на транскрипция, след което разглежда предаването на английските вокали (с внимание на дългите гласни и на дифтонгите), на полусъгласните (*j*) и (*w*), на специфичните съгласни и консонантни групи – всичко това е подкрепено с богат материал от двата езика с посочване и обясняване на различията при адаптираните съответствия в българския и румънския, на наличието на варианти (особено в румънски), на евентуалната посредническа роля. Обект на внимание са буквените абревиатури с прилаганите три начина на произношение (*фонетичен*, когато съдържат гласна, *азбучен* – по нормите на езика-приемник

или на английския език, *смесен*). Подробно е проследена съдбата и движението на ударението (свободно по характеристика и в трите езика) с особено внимание при сложните думи. Представен е механизмът на адаптиране на заемките чрез очертаване на три етапа / степени: първоначална адаптация, процес на адаптиране, асимилация. Посочена е проявата на обратната адаптация, както и на иновации (във фонетико-фонологичен аспект) под влияние на английския език.

Тези две студии на Р. Лютакова са особено ценен принос в лингвистиката. Те са много добре познати на румънските лингвисти. Разбира се, в случая играе роля и фактът, че са написани на румънски и са публикувани в румънски научни издания, което улеснява достъпа до изследванията. Но същественото е оценката, която получават чрез множеството позовавания в редица работи върху румънския език.

Ще се огранича с представянето само на част от публикациите, предложени от авторката заедно с хабилизационния труд. Мисля, че създават ясна картина за задълбочената и прецизна изследователска дейност на гл. асистент д-р Р. Лютакова. Държа да подчертая, че всяка една статия има своя принос и говори за своя сериозен и интелигентен автор. Характерно за всички е привличането на богат илюстративен материал, вникването в детайлите на съпоставяните езикови системи и на движението в тях с оглед на обогатяването им с нова лексика.

Приносният характер на работите се потвърждава и от изключително големия брой цитирания (над 150) – основно от румънски автори в Румъния, сред които най-големите специалисти в областта на неологията като М. Аврам, Адр. Стойкицою-Иким и др., в САЩ, Англия и у нас. С най-много цитирания са работите ù: *Trăsături specifice ale împrumuturilor englezești din limbile română și bulgară* (в SCL, 1993) – в 17 научни публикации; *Морфологична адаптация на английските заемки в българския и румънския език* (Съпост. езикознание, 1997) – в 12 публикации; студията *Adaptarea fonetico-fonologică a anglicismelor în limbile română și bulgară* (в SCL, 2001) – в 5 изследвания с многократни позовавания; *Adaptarea grafică a anglicismelor în limbile română și bulgară* (в Romanoslavica, 2004) и *Genul substantivelor de origine engleză din limbile română și bulgară* (в Studii..., 2006) – в по три изследвания също с множество позовавания и др. Ще отбележа, че работи на д-р Р. Лютакова са цитирани и в академичната *Българска лексикология* (2013).

**IV. Хабилизационният труд** на гл. асистент д-р Румяна Лютакова **Нова българска и румънска лексика след 1989 г.** разглежда неологичните процеси и самата нова лексика от последните три десетилетия.

**IV. 1. Темата** е важна, защото отразява движението в езика, има отношение към неговото обогатяване, развитие, към проблемите на самобитността и чистотата му. От друга страна наблюдаваните езикови процеси предоставят богата и ценна информация за екстралингвистичната действителност. В определени (неслучайни) периоди неологизмите, особено когато са заемки от друг език, стават център на внимание за лингвисти и за общественост. Това са периоди на значими и динамични промени в социален, политически, икономически, научно-технически и културен план, какъвто е избраният период, напълно еднакъв по основните си характеристики за

българския и за румънския народ и носещ някои глобални черти (отражение на бума в развитието на информатиката, на информационните и комуникационните технологии, както и налагащата се роля на английския език в тези и други сфери).

Темата има актуален характер и изборът ѝ е много сполучлив, а разработката ѝ специално с оглед на цялостната система на неологичните процеси в съпоставителен план, както е осъществена от авторката, е оригинална и определено с приносен научен характер и с приложимост в практиките на обучението и превода.

**Базата**, от която тръгва д-р Р. Лютакова, предлага по-систематизирано и обстойно изследване (по мое впечатление) на неологичната проблематика в българската лингвистика (Л. Йорданова, Д. Благоева, С. Колковска, Л. Кирова – техните и на други автори статии – вж. библиографията към труда, както и специално частта за неологизмите в академичната *Българска лексикология* 2013, написана от Д. Благоева и С. Колковска). Разбира се, интересът на румънските лингвисти към новата лексика е също голям, но обединяващата доминанта в техните наблюдения и публикации (както, впрочем, е и при другите романисти – вж. материалите от I-ия конгрес по неология в романските езици – Барселона 2010) е проблемът с неологизмите заемки от английския език (активно се занимават в тази област Адр. Стойкицою-Иким, Фл. Димитреску, В. Раду, Х. Русин, Кр. Морояну и др.).

Тук задължително трябва да се изтъкне, че самата авторка на предложението хабилитационен труд отдавна се занимава с разглежданата проблематика (вж. публикациите ѝ в библиографията), участва с доклади в конференции и симпозиуми у нас и в Румъния.

**Неологичният корпус**, върху който се провежда изследването, обхваща около 10 000 единици от двата езика (почти по равен брой от всеки). Следва да се отбележи, че неологичният материал за българския език в периода след 1989 г. се събира от Д. Благоева и С. Колковска и е издаден в два речника под редакцията на Ем. Пернишка (2001 – 309 с. и 2010 – 515 с.). Отпечатани са още речници: от Н. Антонов (1994 – 187 с.), от В. Бонджолова, А. Петкова (1999 – 144 с. и 2003 – 240 с.).

Що се отнася до румънския езиков материал, трябва да се подчертае, че д-р Р. Лютакова е била изправена пред две сериозни трудности при събирането на корпуса.

Първо, материалът, който поднася речникът на Фл. Димитреску *Dicționar de cuvinte recente* от 1997, както и третото му разширено издание от 2013, включва лексиката от словника на първото издание от 1982 и така затруднява ексцерпцията на нужната лексика.

Усърдно събираните от всякакви източници нови думи (и нови употреби, абривиатури, нови названия) от 1990 г. насам и издавани в речници (*Dicționar de cuvinte recente*) по години от М. Думитреску (един изключително полезен богат материал за историята на румънския език) също създават много трудности при подбора на необходимите за изследването неологизми.

Второ, съществува една характерна особеност на концептуално и терминологично равнище (представена и пояснена от Р. Лютакова на с. 12-13). Традиционно под термина *неологизъм* преди всичко се разбира заемка от друг език и евентуалното нейно производно. В румънската лексикография съществува голям речник на "неоло-

гизмите" – *Marele dicționar de neologisme* от Фл. Марку (10-то изд. 2008 – 1039 с.), който включва като неологизми всички чужди думи, установили се в румънския език през различни епохи. Отново се изисква много голямо внимание при извличане на лексика от този тип речник.

Авторката старателно работи и с най-новите издания на DEX, съпоставя с по-старите тълковни речници.

Освен от всички тези източници д-р Р. Лютакова, както сама посочва на редица места в работата си, събира езиков материал и от всички научни публикации за румънския език с отношение по темата. Изобщо проявила е много старание, положила е много труд и с изключително внимание и съобразителност е събрала корпуса от румънски неологизми, който ѝ дава възможност да открие цялата неологична проблематика и спецификите в съпоставката с българските.

#### **IV. 2. Разработката на темата се осъществява в пет глави.**

В гл. I *Лексикална динамика в периода от края на 1989 г. насам* авторката представя видовете процеси в лексиката на двата езика (нови образувания и заемки, отпадане от активна употреба, възвръщане на излезли от употреба и т.н.) и обусловеността им от настъпилите политически и социално-икономически промени. Очертава проявата на тенденциите интернационализация, национализация, евфемизация, демократизация и интелектуализация. Правилно извежда за разглеждания период интернационализацията като доминираща и с особено активна изява в отговор на глобализацията и новите форми на комуникация. С нея се свързва в значителна степен разглежданата неологизация (същински заемки – лексикални единици, инициални абривиатури, словообразователни форманти; калки – структурни, смислови, смесени (сложни думи или словосъчетания, съставени от заемка и преводна част – *видеоигра / videojoc, joc video*)). Внимателното наблюдение над езиковата практика (устна и писмена) позволяват на авторката да открие явление с доста широки размери в двата езика – предпочитаната употреба на интернационален синоним, при това не само в научния стил (вж. интересните констатации и приведения материал на с. 46-49).

В гл. II *Тематично разпределение на неологизмите* д-р Р. Лютакова избира да анализира неологичния материал от двата езика по концептосфери: общество и политика, икономика, информационни и комуникационни технологии, култура и изкуство и т.н. с вътрешните им подразделения. Те са подробно и отчетливо представени и придружени от богат езиков материал, в който се открива множество от идентични неологизми в български и румънски – лексикални единици, словосъчетания (преобладаващата част бързо придобива устойчив характер поради факта, че се включва в терминологията на езика) и дори фразеологизми.

Хубаво е, че авторката акцентира на случаите с разминаване от различен тип (графичен, фонетичен, морфологичен, позиционен, с участие на предлог, с участие на друга съставка, с участие на две съставки – до пълно различие) между български и румънски неологизми, което извън изследователската научна стойност има и практическа приложимост – насочва вниманието на преводача към специфични особености.

Обръща внимание на лексиката, свързана с негативни явления (кражби, групировки, наркомания, наркопроизводство – с. 94-95), спира се на еквивалента на

чалга – *manele* (с. 87-88), посочва постепенното изместване на *балнео-* от *спа-* в български и конкуренцията им в румънски (с. 92).

Някои от посочените (с. 71) правни термини като *дерогация*, *досъдебно производство*, *декриминализиране*, *криминализиране* и др. не са нови, също и някои медицински термини (с. 76-77): *абокат*, *бета-блоккер*, *командно дишане* и др. Трябва да се признае, че без консултация с тесен специалист при отделни научни области е много трудно да се установи кога в действителност може да става дума за поява на нов термин. Често при някои от тях подвеждащ бива фактът на придобиване на по-широка популярност по стечение на различни обстоятелства.

**Гл. III Видове неологизми** представя неологичния материал от двата езика в рамките на класификационна мрежа, изградена по избрани съществени критерии.

По критерия **произход** авторката обособява групите на **домашни** и **чужди** неологизми (според **източниците** последните са представени в подгрупи по съответните езици – френски, английски, италиански, немски, руски, турски, гръцки и т.н.). Тя акцентува на характеристиките **новосъздадена** и **новозаета** за речниковата единица. В този аспект д-р Р. Лютакова излага важни наблюдения и изводи с оглед на съпоставката с българския. Например по отношение на значителния пласт френски заемки в румънския език тя подчертава, че много голяма част са стари – от предишни периоди, което точно обосновава с **романския характер** на румънския, позволяващ лесно "одомашняване", при това не само на готови езикови единици, но и на словообразователни елементи (всичко това подкрепено с примери), а и със специалната **езикова политика** в края на XVIII в. и началото на XIX в. (период на "ероманизация"). Обръща внимание на факта, че голямата част от френските заемки в румънския език се възприемат като словообразователно мотивирани и са развили словообразователни гнезда, което е важно условие да се усещат като естествена и неотменна част от езика.

Д-р Р. Лютакова се спира на случаите, когато няма никакви податки от лингвистично или екстралингвистично естество, които категорично да потвърдят произхода, и се констатира възможност за проникване на чуждата лексикална единица с посредничеството на няколко езика – тук представя подхода на румънската лингвистика (с. 102). Той се изразява в определянето на подобна единица в езика приемник като дума с множествена етимология – понятието *etimologie multipla* е въведено от акад. Ал. Граур (1950). Подобно е положението на някои заемки от концептуалните полета спорт, кулинария, алтернативна медицина, които авторката правилно отнася към съвременния пласт културна лексика и назовава интересотизми.

Интересна е направената **типологична класификация** на неологизмите–заемки: същински заемки (с. 69-70) и калки (с. 70-79). **Същинските заемки** включват **лексикални единици** (предимно от английски), **абривиатури**, **словообразователни форми** и **поликомпонентни образувания**.

**Калките** са разпределени на **структурни** и **семантични (смислови)**. При **структурните** е отделено внимание на съотнасянето с оригинала и делението им в зависимост от това на *точни / perfecte* и *неточни / imperfecte*, на калкирането на абривиатури, а също така и на масовото присъствие и в двата езика на **полукалки** – заемане на едната съставка на думата или словосъчетанието и свързването ѝ с преводна домашна



дума. *Семантичните калки* (прибавяне на значение от съответна чужда многозначна лексема) авторката представя като значима част от неосемантизмите в двата езика (някои с интернационална употреба), като посочва, че понякога заетата семема се откъсва като самостоятелна дума омоним. Ще обърна внимание, че при същинските заемки – *поликомпонентни образувания* и при калките – словосъчетания става дума за устойчиви словосъчетания, основната част от които представляват термини и съставни наименования в езика реципиент и много по-рядко други типове устойчиви съчетания или композитуми.

В тази част авторката представя **класификации** на неологизмите: **според структурата** им (с. 121-128) – лексикални (прости думи и домашни и калкирани словообразувания), нови словообразователни форманти, семантични неологизми, поликомпонентни (термини и съставни наименования, колокации, фразеологизми); **според степента на новост** (*абсолютни и относителни / привидни* неологизми – думи, съществували преди в езика, с възобновено присъствие); **според степента на утвърждаването** им в езика (езикови и речеви, т. нар. *оказионализми*).

Анализираният богат материал дава основание на д-р Р. Лютакова да направи важните изводи за открояваща се проява на тенденцията към интернационализация и при двата езика, за наличието на високо ниво на симетрия при разгледаните типове неологизми, да открие спецификите (напр. по-изявено семантично калкиране, ограничено заемане днес на словообразователни форманти при румънския; по-изявена метафоризация при българските неосемантизми), да посочи асиметрията при съпоставката на домашните новообразувания.

В гл. IV **Словообразователни неологизми** (с. 130-220) авторката разгръща целите словообразователни системи на двата езика, за да представи всички възможни словообразователни процеси (деривация, композиция, абрeвиация, универбизация, транспозиция, отсичане, телескопия / *блендинг* / *контаминация*), в резултат на които се създават разнообразните неологизми. И в тази глава представянето на словопроизводството и информацията за спецификите се осъществява чрез детайлна дескрипция и богат илюстративен материал. Тук всъщност е показано цялото домашно словотворчество с открояване на общите прояви в българския и румънския, като напр. активното присъствие на деривацията и на суфиксалния словообразователен начин, нарастващото префиксално субстантивно словообразуване и др. Същевременно в съпоставката на словообразователните процеси от двата езика могат да се открият най-много различия между двата неологични корпуса (въпреки използването на еднакви словообразователни начини и форманти). Авторката успява убедително да покаже по-голямата продуктивност на суфикса *-ист* в румънския; книжовния характер на образуванията с *-ист* и *-изъм* в българския, докато румънските са разговорни и с отрицателна конотация; характерния за българския език суфиксоид *-воз* и активното присъствие на суфикса *-джия*; наличието на афикси без аналози в единия език; универбизацията чрез суфиксация и декомпозиция като характерна за българския и още редица други особености. Много полезен момент в работата ѝ е насочването на вниманието на читателя към всеки случай на езикова асиметрия с показване на особеностите на конкретния превод.

В изследването са представени детайлно още редица страни от образуването на неологизмите в двата езика с подчертаване на общото и различното, като всеки факт е разгледан като значим. Това затруднява избора на най-съществените характеристики, чрез които да бъде представена тази глава. По своята проблематика и осъществена разработка тя има стойността на самостоятелен съпоставителен труд.

**V гл. Англицизми** е очаквана част в структурата на изследването, тъй като англицизмите съставят най-големия и най-активния пласт заемки днес в двата езика. Разработката е също така задълбочена и детайлна – проследява факторите (12) за експанзията на английския в двете езикови системи с отчитане ролята на характера на всяка от тях, наличието на различни посредници преди и прякото заемане днес, разпространето в различни концептуални сфери и т.н. Д-р Р. Лютакова се спира подробно на **адаптацията** на заемките, която играе съществена роля за приобщаването им към системата на езика приемник. Подчертава различието между румънския, който запазва оригиналната английска графика, и българския, който графично адаптира англицизмите. Графичната адаптация според авторката е фактор за бързото им и сигурно усвояване (с. 225-229). Разглеждайки морфологичната адаптация, обръща внимание на начините на родово приспособяване и преобладаването на някои форманти за образуване на мн. число при съществителните, на ориентирането на глаголите към I спрежение (*a printa, a bolda, a bloga*) и разговорно към IV спрежение (*a boldui, a blogăi, a blogui*) в румънския, а в българския – към използване на нем. суфикс *-ира* (*принтирам, болдирам, блогирам*) и разг. *-вам* (*кликвам, болдвам, блогвам*), подчертава изявата на новия модел – структура от апозитивен тип в български (*интернет връзка*) срещу типичното в румънски – предложна конструкция (*conexiune la internet*) и т.н. При представянето на лексикосемантичната адаптация д-р Р. Лютакова подчертава, че при заемането може да се наследи само едно значение (при това да не е основното), може да се стесни сферата на употреба (*тренд* = тенденция в икономика, мода), възможно е различно семантично натоварване на заемката в двата езика (което изисква внимание и познание при превод), може да се конкурират оригиналът на заемката и нейната калка (*хайтек – високи технологии, e-mail – poșta electronică*). Показва и случаите на съществено различие – в единия език се употребява заемка, а в другия – калка (*нюзрум – camera știrilor, masterclass – майсторски клас*). Открити са степените на адаптация (*начална, междинна* с наличие на различен тип варианти, *асимиляция* – пълна интеграция, поява на словообразователна парадигма) и особеностите на протичането на адаптацията в двата езика. Обобщено са представени иновационните процеси под влияние на английския език в различните равнища (писмено / графично, фонетично, морфологично словообразователно, лексикално и синтактично). Трябва да се подчертае, че научният анализ и в тази глава има определена практическа насоченост, което го прави особено полезен.

**V. Втората част на труда** (с. 309-591) включва *Речниково приложение*, обхващащо *Българско-румънски речник на неологизмите* и *Румънско-български речник на неологизмите*. Прави впечатление грижливото и ясно подреждане на статиите, както и вътрешното им изграждане. Много уместно се използва получерният шрифт за открояване не само на заглавката, но и на синонимите и вариантите в средната колона, както



и на неологизма или неологичната част на преводния еквивалент. Всички неологизми са придружени от граматическа и стилистична бележка. Към немалка част от заглавките е приведен кратък илюстративен материал (обикн. словосъчетание), който също намира превод в дясната колона. Много добре е, че при румънските абривиатури и определени (от авторката) различни чужди преводни съответствия в скоби се изписва произношението.

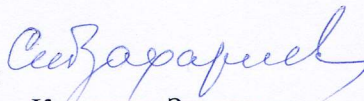
Речниците в случая документират върху какъв корпус е проведено изследването и са не само доказателство за старателната и прецизна работа на авторката, но сами по себе си те са синтезирана информация за неологичната проблематика в съпоставителен план и определено ще останат траен документ за един период от развитието на двата езика. Оценявам много високо речниците. Виждам тяхната безспорна приложимост в работата на преводача и при езиковото обучение. Те предоставят материал за двуезичната лексикография, както и за други филологически изследвания.

В обобщение ще изтъкна, че хабилитационният труд *Нова българска и румънска лексика след 1989 г.* всъщност обединява два труда: сериозна съпоставителна научна разработка на неологичната проблематика в българския и румънския език, стройно структурирана и обоснована с богат илюстративен материал, и лексикографски труд, скромно наречен *Речниково приложение*, който представлява двуезичен прав и обратен речник. Изследването на д-р Р. Лютакова определено се очертава с широка научна и практическа приложимост и представлява интерес за филологическата общност от България и Румъния.

**VI.** Пряко с преподавателската дейност е свързан включеният в материалите за конкурса сборник с упражнения по практически румънски език, към който е приложен и кратък румънско-български речник. Д-р Румяна Лютакова е автор на уроците с четни номера (от № 2 до № 38) и на частта от речника, включваща буквите от L до Z. Целта на сборника е да подпомогне практическото усвояване на румънската лексика и на важни граматически правила с акцент на особеностите по отношение на българския език, както и да подготви за водене на диалог и за превод на различен тип текст. Сборникът е вече проверен и оценен като успешно помагало от студентите по румънска филология и балканистика, от курсанти и ученици, изучаващи румънския език.

**VII. В заключение:** Въз основа на разгледаната научна работа и на преподавателската дейност на кандидатката в конкурса убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да предложи гл. асистент д-р Румяна Лютакова за заемане на академичната длъжност *доцент* по направление 2.1. Филология (Съвременен румънски език – езикознание).

28. 07. 2018 г.  
София

Рецензент:   
проф. дфн Стефана Калдиева-Захариева